

Egyensúly keresése két „világ” között kapcsolatigény jelenlétével (esettanulmány)

Rezümé. Az esettanulmány alapját a hétlépéses képelemzési módszer (SSCA) képezi. A nevezett módszer a projektív rajzok megértését szolgálja. Az esettanulmány megírásához 12 rajzteszt került felhasználásra (szabadrajz, farajz, emberrajz, hatvan másodperces rajzteszt, élettérteszt, nemlétezőállat-rajzteszt, emberpárrajz, anyagyerek rajz, közös rajz, színkulcstesztt, az ötlépéses intervenció modell, életút-rajz). A vizsgálat során sikerült feltárni a vizsgált személy által közvetített mintázatokat és az esszenciát. Az esettanulmányban szereplő második, női alany bevonása a vizsgálati személy rajzi tartalmainak megértését szolgálta, mivel partnerkapcsolati viszonyban áll a vizsgált személlyel. A vizsgált személy mintázatai a következők: támaszkeresés, megfelelés Istennek, megfelelés embernek, kapcsolatigény és reményteli várakozás. Rajzainak esszenciája: Egyensúly keresése két „világ” között kapcsolatigény jelenlétével.

Kulcsszavak: hétlépéses képelemzési módszer (SSCA), megfelelés, kapcsolatigény.

Резюме. Тема даної роботи – „Сім кроків конфігуративного аналізу” (SSCA). Цей метод слугує розумінню проєктивних малюнків. Під час написання роботи було досліджено 12 тестових малюнків. Протягом аналізу вдалося розкрити зразки та сутність малюнків, зроблених досліджуваною особою. Залучення другого учасника – об’єкта жіночої статі – сприяло кращому розумінню змісту малюнків досліджуваної особи, оскільки вона знаходиться у партнерських стосунках із піддослідною особою. Зразки на малюнках досліджуваної особи були наступними: пошук підтримки; відповідність Богові та людям, потреба у підтриманні стосунків та очікування, сповнене надією. Сутність його малюнків: пошук рівноваги між двома „світами” з потребою підтримання стосунків.

Ключові слова: сім кроків конфігуративного аналізу (SSCA), відповідність, потреба підтримання стосунків.

Abstract. The case study is based on the method of Seven-Step Configuration Analysis (SSCA). The aim of the method is the psychological understanding of projective drawings. The case study is based on 12 drawing tests (a Free Drawing, Draw-a-Tree Test, a Human Figure Drawing (HFD), a Sixty Second Drawing Test (SSDT), a Personal Sphere Model, a Non-existent Animal Drawing Test (NEAT), Drawings of a Human Couple, of a Mother-and-Child Drawing, a Drawing Together Method (DTM), The Colour Keys Method, a Five-Step Intervention Model, a Life Story Drawing). The research resulted in revealing the patterns and the essence mediated by the person under analysis. The second female participating in the case study helped to interpret the drawings of the investigated person that she is in partnership with. The patterns of the person under research are as follows: search for support, correspondence to God, correspondence to a human, demand for partnership and hopeful expectation. The essence of the drawings is search for balance between two “worlds” with the demand for partnership.

Key words: Seven-Step Configuration Analysis (SSCA), correspondence, demand for partnership.

A vizsgált személy alapvető adatai

A vizsgált személy 20 éves férfi, jobbkezes, egészséges, önként jelentkezett rajzvizsgálatra. Felsőoktatásban tanul, földrajz szakos hallgató. Szabadidejében

* II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Pedagógia és Pszichológia Tanszék / Pécsi Tudományegyetem, Személyiség- és Egészségpszichológia PhD-program. * Кафедра педагогіки та психології Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ. / Печський університет, Докторська програма особистості та психологія здоров'я. * Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian Institute, Department of Pedagogy and Psychology. / University of Pécs, Personality and Health Psychology Doctoral Program.

szívesen és sokat rajzol, főként a farajzokat preferálja. Testalkata atletikus, izmos, mezomorf típus, érzelmi élete gazdag. Külső megjelenésére ápoltság, gondozottság jellemző. Beszédhangja a kontextusnak megfelelő erősségű. Az interakció során tartja a szemkontaktust. Kézfogása határozottságot sugall, testtartása egyenes, járása lassú, kényelmes.

Anamnézis

A vizsgált személy egyedüli gyerek, nincsenek testvérei. Szülei középfokú végzettséggel rendelkeznek, a családi házukban három generáció él együtt. Korai emlékei között szerepel, ahogyan éjszaka felébred a gyerekágyában, megkapaszkodva az ágy keretében, szüleit figyeli, amint alszanak. Mikor a falra néz, félelmetes árnyalakot lát a falon, az utcáról beszűrődő fény nem nyugtatja meg, szülei közelségére vágyik, majd felsír. Szüleiről tisztelettel beszél (arra is volt precedens a családjukban, hogy befogadták az anyja megszorult helyzetbe kerülő családját egy időre), apjára felnéz. Valahányszor szóba került az apai kép, átszellemült arckifejezéssel és hangnemmel interpretálta. Elmondása szerint, bármikor bizalommal fordulhatott hozzá, félelmei oldásában is nagy segítséget kapott tőle. Szorosan kötődik nagyszüleihez, nagy veszteségként élte meg nagyapja halálát. A beszélgetés során felidézte azt az emléket is, amikor nagymamája „nyugtatókon élt” a férje halála után.

Alkoholfüggőség nem fordult elő a közeli családban, bár másik negatív élménye abból fakadt, amikor apja egyszer erősen ittas állapotban érkezett haza a munkahelyéről, a hangoskodás és trágár szavakkal dobálózás riadalmat keltett az akkor kilencéves fiúban.

Óvodai élményeire szívesen emlékezik vissza, problémás években főként az általános iskola alatt volt része. Nehezen tudott beilleszkedni az akkori környezetébe, kortársai gyakran zaklatták. Fordulópontként élte meg egyházi líceumba kerülését, az első év beilleszkedési nehézségei után megtalálta a közös hangot az osztálytársakkal, közel került Istenhez. Vallásos. Narratívái közül kiemelhető félelemtörténete. Nehezen feledhetőnek tarja azt az élményét, amikor rémálmából felriadva apja próbálta megnyugtatni. Idézet az élményből: „*Életemben rengeteg olyan esetem volt, mikor nagyon féltem, de csak egy van, ami úgy megmaradt bennem, hogy soha nem tudnám elfelejteni. Aludtam és álmomban úgy láttam a környezetet, mintha mindenütt úr lenne, de nem akármilyen úr, olyan volt, mintha az úrt lángok, és azok csóváit töltenék ki. Eközben tudomást vettem saját magamról és egy ecset volt a kezemben, melyet előtte vérbe és forró ürülékbe mártottak. Önkéntelenül is festeni kezdtem és eleinte csodálatosnak tűnő, állatszerű figurák sokaságát hoztam létre, melyek készenlétiük után életre keltek és démoni haraggal álltak nekem, és kezdték húsomat marcangolni. Ordító sirással ébredtem álmomból, mikor arra lettem figyelmes, hogy valami áll a lábamon, a lábaim végénél. Erre felfigyelve olyan félelem támadt bennem, hogy még sírni sem mertem tovább.*

Vártam a történéseket a takarót szorongatva, de hiába szorítottam, el kezdett lefelé csúszni rólam és nem bírtam tartani. Már amikor a térdemig leért a takaró, apu bejött a szobába az előző sírásra reagálva, és felgyújtotta a villanyt. Egész éjszaka mellettem maradt, és hangosan imádkoztunk, hogy megnyugodjam.”

Líceumban eltöltött évei partnerkapcsolati szempontból is kiemelkedő jelentőséggel bírnak – itt találkozott a „nagy szerelemmel”. Élete legfontosabb eseményének főiskolai sikeres felvételijét tartja. Maximalista, igyekszik a legjobbat kihozni életkörülményeiből. Két éve testépítéssel is foglalkozik, heti három alkalommal jár konditerembe. Tanulmányaiban igyekvő, a rábízott feladatokat becsülettel elvégzi. Önjellemzéséből kiderült, leginkább irányítani szeretne a kapcsolataiban, gyengeségként könyvelte el, hogy nehezen fogadja a kritikákat. Elvárásai között szerepel, hogy több figyelmet és megértést kapjon a barátnőjétől. Párkapcsolati konfliktusai az utóbbi fél évben rányomták bélyegét a barátokkal való viszonyára.

Egyetlen mondattal így jellemezte magát: „*Nem félni kell, hanem bízni!*”

Aktuálgenezis

A rajzvizsgálat nyugodt körülmények között zajlott. Az esettanulmány megírásához 12 rajzteszt került felhasználásra (szabadrajz, farajz, emberrajz, hatvan másodperces rajzteszt, élettérteszt, nemlétezőállat-rajzteszt, emberpárrajz, anya-gyerek rajz, közös rajz, színkulcsteszt, az ötlépéses intervenciós modell, életúttrajz). A rajzok felvételéhez nyolc alkalomra volt szükség. A lehetséges időpontokat előzetesen egyeztettük, javarészt 4. és 5. órapárokban zajlott a vizsgálat. A tesztek rajzoldási ideje változó tendenciát mutatott, átlagosan 20-30 percet fordított a rajzolásra, a legkevesebb időt a hatvan másodperces rajzteszt, míg a legtöbb időt az ötlépéses intervenciós modell, a színkulcsteszt és az életúttrajz igényelt. Utóbbi tesztekre 120 és 180 percre volt szükség. A vizsgálat időintervalluma öt hónap – novemberben kezdtük meg, míg az utolsó rajzfelvételt március közepén került sor.

A vizsgálati személy ápolt, sportos, jó megjelenésű, testtartása egyenes, kézfogása határozottságot sugall, öltözködése átlagos, rendezett, nem hivalkodó. A vizsgálat kezdetén visszafogott, zárkózott, nehezen oldódott fel. Tesztviselkedésében gyakran megjelent a rajz folyamatának rejtegetése a vizsgálatvezető elől, bal kezével takarta a grafikus elemeket. Modellreakciónak értelmezhető, társaságban, új környezetben hasonló viselkedést mutat, beilleszkedés után közeli barátok előtt képes teljesen megnyílni és kibontakozni. A teszthelyzetben érzett kényelmetlenségét igyekezett humorral, vicces mondatokkal oldani. Szívesen társalgott vallásos témákról, az egyházi líceumban eltöltött éveiről, nehezen beszélt volt párkapcsolatairól, átélt konfliktusairól.

A szukcessziót tekintve kiugróan eltérő mintát mutatott az anya-gyerek rajznál, ahol a gyerek alakjának megrajzolását ugyan a fejjel kezdi, mégsem a nyakkal, vállal folytatja, hanem belekezd az anya alakjának megjelenítésébe. Esernyőt

rajzol, majd csak ezután folytatja a fiú alakot, az arc végig üres – hiányzik a szem, a száj és az orr. Váltogatja anya és gyermeke testének vázolását, a törzsnél tart, amikor járulékos elemként épületrajzba kezd a lap jobb oldalán. Az arcról hiányzó felsorolt elemek a rajz befejezése előtt kerülnek fel a papírra.

A rajz keletkezési folyamata alatt fokozott verbalitás volt megfigyelhető a vizsgált személyen. A rajzzal kapcsolatos instrukció meghallgatása után, esetleg egy kicsivel hosszabb reakcióidő elteltével minden esetben megjegyzést fűzött a papírra kerülő produktumra. Az alábbiakban a vizsgált személy mondatai az elhangzottak, expresszív viselkedésének, tesztviselkedésének jegyei pedig a megfigyelés szerint kerülnek bemutatásra.

A szabadrajznál elhangzott mondatok még nagyfokú bizalmatlanságról és szkepticizmusról tettek bizonyosságot: „*Tollal szeretnék rajzolni, az enyémmel.*”

„*Nagyon kíváncsi vagyok, mi fog ebből kiderülni...*” A rajzolás elején többször zavartan elmosolyodott, majd mikor a fa törzsének hangsúlyozásánál tartott, egyre inkább az elmélyülés, a fantáziabeli bevonódás jeleit mutatta. Felnőtteknél ritkán előforduló gesztusa – néhány másodpercre annyira elmélyült a folyamatban, hogy nyelvével megérintette ajkait – erre enged következtetni.

Farajzot lelkesen rajzolt, szabadidejében, vagy ha csak unatkozik, sokszor visszatér ehhez a témához, ekkor hangzott el: „*Kb. 4 éve mindig ilyeneket rajzolok órán, vagy csak akkor is, ha unatkozom.*”

Fokozott teljesítménymotivációként értelmezhető a kiegészítő elemek megjelenítése a fa megrajzolása mellett. Verbálisan is kíséri: „*Az aljáról még hiányzik valami..., még jönnie kell valaminek.*” Pszichomotoros jellemzői a jelentős sebességváltások voltak a járulékos elemeknél (lezúduló víz és a szakadék).

Az emberrajztesztnél humorral igyekezett leplezni és valamelyest oldani a teszthelyzet okozta kellemetlenséget, a szokásos, gyakran elhangzó „*nem tudok embert rajzolni*” megnyilvánulás mellett hangzott el: „*Egy öltönyös majmot könnyebben lerajzolnék, amúgy*”, majd a munka befejeztével önkritikával zárta: „*Na..., ennek jó nagy feje lett!*” – jelen esetben helytállónak bizonyult.

A hatvan másodperces rajztesztet és az élettértesztet láthatóan élvezte, kifejezetten megkönnyebbült, amikor kiderült, hogy „csak” köröket kell rajzolni. Mindez nem jelentette azt, hogy nem volt képes a fantáziabeli bevonódásra, különösen saját életterének megjelenítésekor látszottak a feszült figyelem nyomai az arcvonásain. Verbális jelzéseit ott alkalmazta, ahol definiálni kívánta a lerajzolt elemeket.

Az emberpárteszt instrukciójának figyelmes követése után egyből kérdéssel indított, megkérdezte, hogyan induljon neki, mivel kezdje a rajzot. Fokozott verbalizálás jellemezte az aktuálgenetikus állapotot. Erősen elgondolkodott, a színes ceruzákra nézett, majd némi hezitálást követve ezt mondta: „*Nem szeretek színekkel rajzolni.*” Az elhangzott kijelentés ellenére színes ceruzával látott hozzá az első vonalak meghúzásához, melyeket a női alakhoz kapcsolt. „*Meztelenül*

hamarabb lerajzolnám” – jegyezte meg, majd gyors radírozásba kezd, elégedetlenségét fejezi ki a kézfej állapotával kapcsolatban. Többször kijavítja, erősíti a kontúr, sóhajt, majd mosolyogva hozzát teszi: „*A nőkkkel csak a baj van.*” Többször rákérdez arra, jól halad-e, minden az elképzelés szerint alakul-e, valamint hozzájárulást kér az emberpár bekeretezéséhez, a háttér megrajzolásához. A nemlétezőállat-rajznál már megfigyelhető volt ehhez hasonló tesztviselkedés, amikor arra kérdezett rá, hogy lehetnek-e egyformák a nemlétező állatok, valamint baj-e, ha nem szépítgeti ki az elkészült produktumot. A verbális közlés ellenére többször visszatér egy kontúrhoz, hogy a végeredmény „*elég jó*” legyen. Egyre inkább kirajzolódta viselkedésének azon jegyei, melyek a megfelelési igénnyel hozhatók összefüggésbe.

A közös rajz felvételekor a vizsgált személy kérésére barátnője is jelen volt, vele szeretett volna közösen alkotni. A rajzfelvétel kivételes momentumra volt, hogy majd 10 percen keresztül nem engedte barátnője számára a laphoz való hozzáférést, bal karjával szinte védte a területet. Közölte, hogy miután meghúzta a kontúrokat, majd „*rádolgozhat*” a partnere is. Eközben V. A. (*a partner, megváltoztatott monogrammal*) egy kevés ideig nyugodtan vár a sorára, majd rákérdez, mikor készül el. Miután a vizsgált személy befejezte a fő kontúrvonalak felvázolását, instrukciókkal látja el a partnert: „*Ezeket itt húzogasd körbe, ahol nem lát szik, jó?... , ki is színezheted, ha gondolod.*” A rajteszt felvétele kapcsán mutatott viselkedése jelen esetben is modellreakcióként értelmezhető, egyértelműen ő a domináns fél a kapcsolatban.

A színekteszt felvétele során a vizsgált személy tesztviselkedésében belső küzdelmének eredményeként szokatlan kimerülés volt megfigyelhető, arca elvörösödött, nehezen szembesült a reprezentált pozitív és főként negatív élményekkel. Az ötlépéses intervenció modell és az életút-rajz kapcsán életének ezen részei elevenedtek újra, mégis nyugodt volt, az intervenció megtervezése láthatóan örömmel töltötte el. Két héttel később büszkén interpretálta a vizsgálatban megjelölt lépést.

Fenomenológiai leírás

Szabadrajz

A rajz fekvő formátumú lapon látható. A vonalvezetés szaggatott, a figura széleinél megerősített vonalakkal. A rajz szűk grafémarepertoárt tartalmaz, mely hosszabb és rövidebb, valamint összeillesztett vonalokból, körökből, oválisokból áll. A közepétől kevéssel balra helyezkedik el a fa figura. Ágait felfelé, valamint jobb és bal oldalra ívelő többszörösen megerősített vonalakkal, levelekkel tűzdelve szemlélteti. A figura jobb oldalra ívelő párhuzamosan meghúzott vonalai megtörnek, ovális formában végződnek. A fa törzsében mélyedés, két oldalán virág motívum található. A lap alján és tetején ismétlődő elemek, szaggatott vonalak adják a háttérrel.

Farajz

A rajz állított formátumú lapon látható. A vonalvezetés szaggatott, a figura széleivel megerősített. A rajzon szűk grafémarepertoárt lehet felfedezni, mely hosszabb és rövidebb, valamint összeillesztett vonalakkól, körökből és oválisokból áll. A fa figura a lap bal felső részén helyezkedik el, megdőlt pozícióban. Gyökerei, melyeket megerősített vonalak alkotnak, kilátszanak. A lap felső részén szaggatott vonalakkól összeállított hegy, melyekben folyó ered. A szintén szaggatott vonalakkól szerkesztett folyó végződik a lap alján. A folyón megerősített nyomatékú elem látható. Ismétlődő virágmotívumok találhatóak a rajzlap alján, szélein és felső részén.

Emberrajz

A rajz álló formátumú lapon látható. A vonalvezetés helyenként folytonos, nagy részben inkább szaggatott. A rajz szűk grafémarepertoárt tartalmaz, mely rövidebb és hosszabb vonalakkól, kisebb körökből áll. A rajz átlagos méretű. A lap közepétől kevéssel balra helyezkedik el a figura, testrészei kissé aránytalanok. A fej ovális formájú, az áll résznél csúcsosabb vonalakkal ábrázolva. A szemeket két ovális forma alkotja középpontjukban besatírozott körökkel. Az orr elhajlított derékszögű vonalból, a száj két összekapcsolt ferde vonalból áll. A szemöldököt két ferde vonal alkotja, a fülek jól kivehetőek a rajzon. A fej tetején félkör alakú, jól kivehető simléderes sapka látható, alatta kilógó hajjal. A nyakat két rövid, függőlegesen meghúzott vonallal szemlélteti, a váll széles, melyhez viszonyítva a karok, az ökölbe szorított kézfej, valamint a lábfej aránytalanul kicsi. A figurán ruha látható: a felső részen kockákkal tűzdelt mellény, az alsó részen nadrág, a derekán két vízszintes és középen két párhuzamosan meghúzott függőleges vonallal. A nadrágra zsebek és cipzár is felkerült. A kifelé álló lábfejen három apró vonallal, valamint a sarokrésznél kiugró elemekkel cipőt ábrázol. A rajzon nemi differenciáció is megjelenik, a figura egyértelműen fiúalak.

Nemlétezőállat-rajzeszt

A rajz fekvő formátumú lapon látható szaggatott és többszörösen megerősített vonalakkal. A rajzon a szűk grafémarepertoárt a szaggatott vonalak, lekerekített vonalvégek, pontok és félkörívek alkotják. A rajz két nagyméretű figurát ábrázol, melyek felső részén levágott rombusz formátumú alakzat látható. A rombusz felső részén emberi arc jelenik meg egy körben elhelyezett két pont és egy vonal formájában. Mindkét figura nagyméretű szárnyakkal rendelkezik, alsó részüknél fecskefarok végződéssel. A szárnyakon satírozás és félkörívek láthatók. A figurák szárnyai középponton érintkeznek. A bal oldali figura szárnya az érintkezés kapcsán fedi a jobb oldali figura szárnyát.

Emberpárrajz

A rajz álló formátumú lapon látható. A vonalvezetés helyenként folytonos, kevesebb részen többszörös megerősítéssel. A grafémarepertoár szűkös, egymást érintő vagy lekerekített, hullámos vonalakkal, apró körökkel. A rajzon két ülő alak látható, akiknél megjelenik a nemi differenciáció. A bal oldali figura férfi, a jobb

oldali figura nő, lábaiknál érintkeznek. A bal oldali figura feje ovális formájú, a szemet két kisebb besatírozott kör, az orrot és a száját egyetlen félkörben megrajzolt vonal alkotja. A haj több apró vonalból tevődik össze. A váll széles, a figura mindkét karját és lábát széttárja. A tenyér nyitott, az ujjak jól láthatók. A figurán megfigyelhető a ruha, kockákat alkotó vonalakkal tarkított mellény, valamint a nadrág is. A jobb oldali női figura feje ovális, mindkét szemét besatírozott körrel, orrát és száját egyetlen félkörben megrajzolt vonallal, a haját több egymás mellé szerkesztett hullámos vonallal ábrázolja. A karok hátravetett helyzetben, derékszöveget alkotnak a törzssel. A figura törzstől a lábfejekig oldalnézetből látható. A mellek erős nyomatékkal szemléltetettek. A ruha a megrajzolt női figurához képest rövid. Egyik figura lábfején sem látható cipő. A figurák négyzetácsos és hullámos vonalakkal keretezett háttérben ábrázoltak. A lap bal oldalán, felső részén ismétlődő elemek: két függőlegesen meghúzott hullámos vonalú törzsből és lekerekített vonalú lombbal ábrázolt fák, valamint szaggatott és hullámos vonalak váltakoztatása látható, a felsorolt járulékos elemek a háttérre képezik.

Anya-gyerek rajz

A rajz fekvő formátumú lapon jelenik meg átlagos méretben. A vonalvezetés szaggatott, egyenetlen, helyenként megerősített. A két figura a lap közepétől bal irányba tolódik. A figurák szemből láthatók, testrészeik aránytalanok. A bal oldali figura női alak, jobb kezével kapcsolódik a másik, szintén jól kivehető fiú alak benyomását keltő figurához. Feje ovális, szemei ellipszisben elhelyezett, besatírozott körökkel, orra és szája félkörökkel, valamint szemöldökei két rövid vonallal ábrázoltak. Haját hullámos vonalak alkotják. Törzse a lábához viszonyítva hosszú, jobb karja vékonyabb, mint a bal. Az ujjak jól láthatók, melyek felismerhetően esernyőt tartanak. A figurán ruharészletek jelennek meg: a felsőruhát a nyaknál egy, a csuklóknál meghúzott két vonal szemlélteti, a lábakat besatírozott, bokáig erő hosszú szoknya fedi. A lábfejek a két irányba álló pozícióban vannak. A jobb oldali figura feje ovális, a szemeket ellipszisben elhelyezett pontokkal ábrázolja. Az orr ferde, a szemöldökök rövid vonalból, a száj jobb irányba elnyújtott kis ferde vonalból áll. A fej tetején félkör alakú, jól kivehető simléderes sapka látható, alatta kilógó hajjal. A figura jobb keze összekulcsolódik, valamint a bal karja is érintkezik a női alak jobb kezével. A figurán felsőruha és nadrág részletei is megjelennek. A lap jobb oldalán többszörösen megerősített, illetve szaggatott vonalakkal és négyzet formákból összeállított elem is megjelenik. A háttérben szabálytalanul elhelyezett, rövid, függőleges vonalak láthatók.

Közös rajz

A rajz fekvő formátumú lapon látható, mérete nagy. A vonalvezetés szaggatott, helyenként folytonos, a figura széleinél többszörösen megerősített. A lap közepén helyezkedik el a fa figura. A fa figura törzse és ágai megerősített vonalakkal állnak, melyeket levél, virág formátumú elemek, helyenként hegyesebbre ábrázolt vonalvégek borítanak. A figura jobb alsó ága felénél félbehagyott, lekerekítéssel

végződik. Törzsében megerősített vonalakkal és satírozással ábrázolt mélyedés, melyben nehezen azonosítható motívum látható. A figura jobb oldalán virág elem azonosítható. A lap alján hullámos és szaggatott vonalak váltják egymást.

Intuitív elemzés

A vizsgált személy rajzainak öt legfontosabb jellemzője: szomorú, dependens, törékeny, ambivalens, vágyakozó.

A spontán figyelmet a vizsgált rajzokban az élénkebb, feltűnőbb, részletesebb elemek, motívumok ragadják meg.

A motoros empátiás elemzésnél a konfliktust hordozó rajzi részleteknél elakadást lehet tapasztalni, nehézségekbe ütközik olyan formában megjeleníteni a rajzot, ahogyan előttünk van. Többszörösen visszatérő momentuma az elemzésnek, amikor kapcsolódást, érintkezést kell újrarajzolni, az aprólékos elemek, a többszörösen megerősített vonalak miatt kellemetlen, feszültséget hordozó érzések keletkeztek. A szabadrajzban és farajzban egyformán nehézségekbe ütközött újra és újra visszatérni a fa megfeszült pozícióban megrajzolt ágak vonalainak megerősítéséhez. Az anya-gyerek rajznál is azt a részletet volt a legnehezebb szemléltetni, ahol a két alak érintkezik. Sok volt a járulékos elem a farajznál, hasonlóan zavaróan hat a megtört partvonal közepén kilátszó gyökerek megrajzolása, kompenzációként éltem meg a víz áramlatának megrajzolását, nyugalmat árasztott. A közös rajban ábrázolt fánál kifejezetten többnek véltem a hegyesre hagyott ágak sokaságát, legszívesebben a felét sem rajzoltam volna fel. Érdekes módon a nemlétező állatok rajzolása könnyebben ment, a két állat szárnyainak kapcsolódása jól illeszkedett egymáshoz, torzította volna az összhatást, ha távolabbra rajzolom őket egymástól. A kinesztetikus empátia a szabadrajzban, a farajzban, emberrajzban, emberpárrajzban jelzi a megfeszülést, a megformált figurák minden erőt belevetve kiegyenesítik magukat, hogy látszódjék, milyen szépen állnak. Amíg a talaj biztosított, az erőfeszítés kivitelezhető. A rajz vizualizálása kapcsán a szorosnak, görcsösnek érezhető kapaszkodás, és megfeszülés mellett, a nemlétezőállat-rajzban jó érzés a másik állat védelme, közelsége, de ha mozognak, együtt, összehangoltan kell tegyék, különben az egyik mozgása akadályozza az másikat. Az élettérteszt, az ötlépéses intervenció modellel, a színkulcsteszttel, valamint az életúttrajz elemzése megküzdést jelez.

Egyetlen mondatos jellemzés: Megfeszülő, merev, kapaszkodó figurái kötést és oldást, megküzdést ábrázolnak.

Globális elemzés

Szabadrajz

A rajz fejlettsége differenciáltabb-realisztikus szintű, mely tükrözi a vizsgált személy intellektusát. Érzelmi-hangulati tónusa feszült. Formahangsúlyos ábrázolásában merev, statikus, kidolgozott forma jelenik meg. Formaképe differenciált,

mozgásképe tervezett, vezetett, önálló. A részletek integráltak, a rajz harmonikus. Színhasználat nincs. Térkitöltését koncentrálttság, kiegyensúlyozottság és konstruktivitás jellemzi.

Farajz

A rajz fejlettsége differenciáltabb-realisztikus (e) szintnek felel meg. Érzelmi-hangulati tónusa tehetetlen, magányos, szomorú, azonban nem hordoz reménytelenséget. Mozgáshangsúlyos ábrázolásában határozottság, kontrolláltság azonosítható. Mozgásképe dinamikus és expanzív, formaképe differenciált. Részleteiben integrált, harmonikus jegyeket hordoz. Színhasználat nincs. Térhasználatát jól megkomponált, teljes felületet kitöltő rajz.

Emberrajz

A rajz fejlettsége alacsonyabb, mint az előzőek, visszaesés látható, közel-realisztikus szintnek felel meg. Érzelmi-hangulati tónusa játékos, vidám. Az ábrázolás formahangsúlyos, lassú vonalakkal készült, mozdulatlan hatást kelt. Mozgásképe félős, tapogatózó, formaképe iskolás, egyszerű hatást kelt. Integrált és harmonikus. Térhasználatát a központi elhelyezés, kissé balra eltolás jellemzi.

Nemlétezőállat-rajzeszt

A rajz fejlettségi szintje differenciált-realisztikus szintű. Érzelmi-hangulati tónusa meleg, kedves. Mozgáshangsúlyos rajz, mely dinamizmust hordoz, egyben szabályozott és kontrollált is. Mozgásképét könnyedség, dinamizmus, szabadság, messze hatás, formaképét megformázottság és markánság jellemzi. A rajz integrált és harmonikus. Térhasználatában a központi elhelyezés figyelhető meg.

Emberpárrajz

A rajz fejlettségi szintje a közel-realisztikus szintnek felel meg. Érzelmi-hangulati tónusa érzéki-érzelmi. Az ábrázolás formahangsúlyos, újra és újra megerősített vonalak, megerősített kontúr jellemzi. Mozgásképe erőteljes, kissé görcsös, formaképe szuverén, egyértelmű és feltűnő. A rajzot integráltság és harmónia jellemzi. Színhasználatában a sötétpiros szignifikáns szerepet tölt be, mellyel a nemiséget hangsúlyozza. Térhasználatát tekintve megkomponált, teljes felületet kitöltő rajz.

Anyagyerek rajz

A rajz fejlettségi szintje közel-realisztikus. Érzelmi-hangulati tónusa félelemteli, szorongó. Mozgáshangsúlyos rajz, határozatlan, bizonytalan hatást kelt a megfigyelőben. Mozgásképe messze ható és vezetett, ugyanakkor formaképe suta, iskolás és egyszerű. A rajz háttérére zavaróan hat. Térhasználatában teljes felületet kitöltő rajz.

Közös rajz

A rajz személyiségszintje differenciált-realisztikus szintű. Érzelmi-hangulati tónusa boldog, vidám, kellemes. Formahangsúlyos rajz, mely hangsúlyos, markánsan megerősített vonalaival egyedi hatást kelt. Mozgásképe határozott, dinamikus, karakán és erőteljes, formaképe szuverén, egységes és jól sikerült. Alkalmazott színek: világoszöld, sötétzöld, világoslila, szürke és barna. A rajz integrált és harmonikus. Térhasználatát a központi elrendezés jellemzi.

Életút-rajz

A rajz személyiség szintje közel-realisztikus. Meleg, kedves érzelmi-hangulati benyomást kelt. Formahangsúlyos rajz, melyet kontrolláltság és határozottság jellemez. Mozgásképe dinamikus, szabad és gördülékeny, formaképe szuverén, megformázott. Képi kifejezése adekvát, stílusát harmónia jellemzi. Az események ábrázolása gördülékeny, az áramlási irány folytonos, nincs megszakítás. Térhasználatában teljes térfelületet kitöltő rajz.

Részletes elemzés

Szabadrajz

Enaktív szinten a figura jól megszerkesztett, többszörösen megerősített vonalakból áll. A háttér képező elemek szaggatott vonalakból állnak, melyek kiválóan érzékeltetik a fő motívum, a figura jellegzetességeit. Fekete golyóstollal megrajzolt alkotás. A figura egyedi formai jegyeket hordoz: merev, égbe nyúló ágak, jobb oldalon törés, a törzs bal oldalában mélyedés, odú látható, melyet gondos satírozással tett érzékletesebbé a vizsgált személy. Az egekbe nyúló ágak jellegzetessége a megfeszült tartás. A rajz két szemantikai egységre osztható: az alsó részen a törzs sérült és vágott elemeket tartalmaz, míg a felső részében levélsarjadások, levelek találhatóak. A vizsgált személy dombábrázolással emeli ki a két említett szemantikai egységet, ezzel is szemléltetve a kettősséget. Az utótesztből kiderült, hogy a rajzoló elégedett az eredménnyel, nem kívánt semmi új motívumot hozzátenni, sem radírozással eltüntetni valamilyen megjelenített elemet. A képen feltüntetett fa tölgy, nyár végi estén került ábrázolásra. A rajz címe: *Várakozás*. A vizsgált személy élményvilágában a megfelelni vágyás, a „*ha megfeszülök is, de megmutatom*” benyomását kelti.

Farajz

A rajz kiválóan megszerkesztett, többszörösen megerősített vonalakból áll. A háttér szaggatott vonalak, ismétlődő grafémák adják. Golyóstollal készült. A farajz érdekessége, hogy a témát adó figura a bal felső pozícióba kerül, elhelyezése következtében a mérete is kisebbre sikeredett. Meggörmeyedt pozícióban áll a leszakadt part mellett, gyökerei kilátszanak. Erős belső feszültséggel megrajzolt a forma, mivel a rajzoló többször visszatér ehhez a ponthoz a folyamat alatt, hogy támasztékot, megerősítést adjon a gyökereknek. A lap közepét járulékos elemként egy hegyekben eredő folyó alkotja, mely a lap alján feltüntetett mederbe zúdul. A folyó gyors folyású, a meghúzott vonalak kiválóan érzékeltetik a sebességet. A fától nem messze a sodrással úszik egy letört farönk. A vizsgált személy erős besatírozással emeli ki a többi elem közül. A rajz másik érdekessége, ha az előző szabadrajz mellé helyezzük, jelen rajz egyértelmű folytatása a másiknak. Az ott letört törzs most a víz sodrával úszik. A rajz háttérében kivágott fákból újrasarjadó virágmotívumokat fedezhetünk fel. Szemantikailag szintén két egységre bontható az alkotás. Az egyik egységben a visszatérő megtörés és támasztalanság áll,

a másokban pedig a sarjadás, a túlélés, a megmaradás küzdelme. A fa életkorát fiatalnak titulálta, típusa nyárfa, mely a tavaszban várja életerejét. A rajz címe: *Türelem*.

Emberrajz

A rajz túlnyomó többségében szaggatott, megerősített vonalakkból, satírozásból áll, váltakozó mozgással megrajzolva. Az alak meglehetősen infantilis. A test részei aránytalanok, a fej nagy, a meglehetősen széles vállakhoz képest gyenge és rövid kart látunk, a lábak és a lábfejek is rövidek. A kézfej alig kivehető, ökölbe szorított. A figura ellentmondásos. Mosolygó embert ábrázol, a szemek bátortalanlás kifejeződését erősítik az arcon. A bal szemöldök és szem olyan pozícióban került ábrázolásra, hogy elárulja a figurába vetett érzéseket. A vizsgált személy állítása szerint kitalált figura, megnevezett életkora mégis az övével egyezett. A megrajzott ember várakozik valakire – itt ismét megjelenik az előző rajzteszteknel megjelent várakozás – és arra gondol, vajon mikor jön már az illető, mindeközben jól érzi magát, mert remek az idő. Ahhoz, hogy több információhoz jussak, az utóteszt kérdéseit kiegészítettem Machover utótesztkérdéseivel is. Ezek alapján kiderült, hogy a „kitalált” alak (saját magával azonosította a vizsgált személy) rajzában a mellkas sikerült a legjobban, legkevésbé pedig a láb. Magában él, kötődik a szüleihez, de legjobban az apjához. Ismét érdekességként említhető, hogy már az anamnézis kapcsán világossá vált, hogy az apjával kiegyensúlyozott a kapcsolata. A megrajzott ember még tanul, de majd ott szeretne dolgozni, ahol jó a társaság. Attól fél, hogy vajon mit fog mondani az ember, akire pillanatnyilag várakozik. Ő egy régi barátja, akit nagyon szeretett, de elváltak egymástól. Legjobban az dühíti majd fel, ha nem rá fog figyelni az ember, akit vár. Leginkább boldogságra vágyik. Az megrajzott emberben az a jó, hogy szeret mindenkit. Rossz benne (ismét ellentmondás), hogy nem szereti azt, aki őt sem szereti és megbántotta. Főként másokkal van, első látásra kicsit „*dilis*”, bolondozós, de a felszín alatt nem ilyen, komoly. Bízik az emberekben, leginkább jövőre lenne szüksége, ahol tudja, mit fog csinálni. A tesztből kirajzolódnak azok az elemek, amelyek ismét a töréssel hozhatók összefüggésbe, a megromlott baráti kapcsolatok, a támaszkeresés, a társas kapcsolatok iránti igény.

Hatvan másodperces rajzteszt

A rajzban szabályos és szabálytalan körök nagyobb és kisebb előfordulási gyakorisággal váltják egymást.

A rajzteszt első feladatában magát és párját kell lerajzolni, a második kérdés is ez, de az első kérdésben a vizsgált személy még nem tudta, mire számíton. Az első rajzban olyan egyforma méretű köröket rajzolt, amelyekből az egyik kicsit nagyobb mértékben fedi a másikat (a partner köre több helyet foglalt), a másodikban viszont már csupán egymás mellé kerültek a lapon. A harmadikban, a legjobb barát köre távolabb, jobb oldalon helyezkedik el a rajzoló körétől, ám méretben megegyeznek. A baráttal való jelenlegi távolságtartó viszony itt is

megjelenik. A negyedik feladatban az édesapa köre nagyobb, balról érinti a rajzoló körét. Az ötödik feladatban az édesanya köre is érinti a rajzolóét, de a jobb oldalról. Ennél a feladatnál először az édesanya köre kerül megrajzolásra. A hatodik feladat üresen marad, mivel nincs testvére. A hetediknél az ideális partner megjelenítése, ahol a körök fedik egymást, ismét kicsit nagyobb hangsúlyt kap a partner köre, ami jobbra helyezkedik a rajzolóétól. Nyolcadikként azt a személyt rajzolta le kör formájában saját magához képest, akivel konfliktusban áll. Először saját magát rajzolja le a bal oldalon, majd a konfliktus személy ugyanolyan méretben a lap jobb szélén. A kilencedik rajzon a problémát jeleníti meg: a saját köre balra helyezkedik el, míg a probléma tőle távolabb és kisebb méretben. A következő feladatban hasonlóan a probléma kört kell feltüntetni, de egy év múlva. Jól mutatja a megküzdésre való hajlandóságát, hogy jóval kisebb kör formára rajzolta, távol magától. A tizenegyedik rajzban a saját magát és a párját kellett szemléltetnie öt év múlva. Ugyanolyan méretűre és alakúra rajzolta meg a köröket, mint a hetedikben, ahol az ideális partnerrel való kapcsolatot néztük. A tizenkettedik feladatban erős és gyenge én köröket rajzolt. Jelen feladatnál a saját magát jelölő x jelzés az erős én körbe került. A körök fedik egymást, az erős én a bal oldalon, a gyenge én a jobb oldalon helyezkedik el. A tizenharmadik rajzban a boldogság és a rajzoló pozíciója került terítékre. Saját magát bal oldalon helyezi el nagyobb kör formájában, jobb oldalról kis felületen érinti a boldogság megnyújtott alakzata. A következő feladatban a rajzoló és a pénz megjelenítése következik. A pénz köre jobb oldalra kerül, kissé nyújtott formában, de érinti a másik kört. A tizenötödik lapon a vizsgált személy és a szexualitás kapcsolata vizualizálódik. Saját köre ismét bal oldalon foglal helyet, kisebb kör formájában (de nagyobb, mint a pénz és a boldogság) egybekapcsolódik a vizsgált személy körével. Tiltakozik az ellen, hogy a szexualitás fontos helyet foglal el az életében, mivel nem kompatibilis a hitével, vallásos nézeteivel. Az utolsó feladat a vizsgált személy által megnevezett fogalom megjelenítése saját pozíciójához viszonyítva. Meg is nevezi a fogalmat: felejtés („régis dolgok”). Saját köre bal oldalon helyezkedik el szokásos, állandó méretben, jobbról metszi a felejtés köre, mely nagyságát tekintve nagyjából egyezik a tesztben megjelenített probléma körrel.

Kíváncsi voltam, a vizsgált személy partnerénél vajon hasonló formában jelenik-e meg a kapcsolat, ezért megkértem, hadd vehessem fel vele is a rajzokat. Azonban ahhoz, hogy pontosan értelmezsem a képi kifejezéseket, minden rajztesztet felvettünk, amit a vizsgált személlyel is. A továbbiakban a partner V. A. monogrammal szerepel.¹

¹ V. A. 20 éves, szintén főiskolai hallgató, nagyrészt a kollégiumban tartózkodik. Szülei középfokú végzettséggel rendelkeznek. Idegen környezetben csendes, visszahúzó típus, barátai körében nyílt és szókimondó. Vallásos. A vizsgált személlyel másfél éve alkotnak egy párt. A vizsgálat alatt nyugodt, szívesen beszél, ahol elakadást érez, jelzi. Rajzolás ideje viszonylag rövid, szívesen rajzol. Az utolsóként felvett rajztesztnél meglehetősen lehangolt, szokatlanul visszahúzó.

Összevettem a vizsgált személy tesztjét a partner tesztjével. Az első rajzon ugyanúgy jeleníti meg magukat, mint a vizsgált személy, még a fedésben is meg-egyeznek. A második laphoz hasonlóan, itt is már csak egymás mellett jelenik meg a pár. A hetedik rajz különbözik a vizsgált személyétől, itt úgy ábrázolta, mint a második rajzban, nem érintik egymást. Ezzel szemben, a pár öt év múlva rajznál a körök ismét fedik egymást, a vizsgált személy jobbról kapcsolódik V. A.-hoz. A vizsgált személy realizálja jelenlegi kapcsolati konfliktust azzal, hogy a körök nem érintik egymást, ezzel szemben ismét a megküzdés jeleként értelmezhető a jövőben ábrázolt és az ideális kapcsolatot reprezentáló körök szimbiózisa.

Élettér-teszt

A rajztesztben eltérő méretű körök, ellipszisek, vonalak váltják egymást. A vonalminőség helyenként megerősített. A rajz középpontjában a vizsgált személy köre foglal helyet, körülötte rajzolásban következnek életének fontos személyei, azok a fogalmak, amelyek foglalkoztatják. A fontossági és rajzolási sorrend a következő: apa, anya, V. A., nagypapa, mama1, mama2, G./D., Sz., Isten, P., „barátok”, barátok, B., munka, ház, gyerekek, siker abban, amit csinálni fogok, feleségemet mindig tudjam szeretni, régi osztálytársak. Olyan fogalmak is felkerültek a vizsgált személy élettérének felületére, amelyek még távoli tervek-ként, vágyakozásként szerepelnek a gondolataiban. Még nem házas, nincsenek gyerekei, munkahellyel sem rendelkezik, mégis fontosak számára, elmondása szerint tervek és vágyak nélkül nem lenne értelme az életnek. A hozzá közelebb, szinte szíriusz-szerűen elhelyezkedő személyek a közvetlen környezetében élők, a két barátja kivételével (Sz. és P.), akiket két vonallal kötött magához, mindenkori három vonallal kapcsolódik. V. A. hármassal kapcsolódásán két törést ábrázoló vonalka van. A partnerkapcsolatban elszenvedett sérüléseit itt nyíltan ki tudta mutatni. Összevettem V. A. élettértesztjével. Az ő rajzolásában a vizsgált személy az ötödik helyen szerepel, három vonallal kapcsolódik hozzá, de nem tüntet fel törést a kapcsolatban. A későbbi elemzések magyarázatot kínálnak erre.

Folytatva a vizsgált személy élettértesztjének elemzését, a távolabbi pozíciókban két kapcsolat kapott három vonallal megerősítést: Isten, és a feleségemet mindig tudjam szeretni. Az Istennel való kapcsolatban egy törés látható, a vizsgált személy ezt azzal magyarázta, hogy az utóbbi időben távol került attól a Mindenségtől, aki a legfontosabb szerepet töltötte az életében. A kiemelendő kapcsolatok között szerepelnek a barátok és a „barátok”. Az utóbbiakkal szeretné rendezni a kapcsolatot. Az általa ideálisnak vélt élettértesztben a köröket a saját kör kivételével ellipszis formára rajzolja, V. A. a legközelebbi hármassal, törés nélkül szerepel, Isten szintén törés nélkül került közelebb, az apa, anyu kötéseket kettős vonallal ábrázolták. Ezt az érzelmi leválással magyarázta a vizsgált személy, bár a rajzolásban még mindig előrébb állnak, mint a partner. A rajzolásban is változott: Isten, apa, anyu, nagypapa, mama1, mama2, V. A., G./D., P. (a gyermekkori barát), közeli barátok, család, munka (szülei-itt még egyszer hangsúlyozta,

V. A. szülei, rokonság), munka, gyerekek, siker abban, amit csinálók, régi osztálytársak. A vizsgált személy dependenciáját alátámasztja a vizsgálat.

Nemlétezőállat-rajteszt

Enaktív szinten a rajz kontrollált, a vonalvezetés folytonos, szaggatott és megerősített. Ikonikus szinten transzformált, fantáziabevonódás követhető nyomon. Erőt, nyugalmat és lendületet sugárzó. A rajz két figurát ábrázol. A vizsgált személy által szerepelt megnevezésben a nemlétező állat 40%-ban sas és 60%-ban ember. A két élőlény egymás mellett helyezkedik el, előre néznek, és szárnyaiknál fogva érintik egymást. A nőstény állat bal oldali szárnya fedi a hím jobb oldali szárnyát. Az állatok arckifejezése gyerekes, szemek pontszerűek és mindössze egy ferdén meghúzott vonalból álló szájjal rendelkeznek. A rajz kétdimenziós realiztikus stílusban készült. A szárnyak feszessége és kidolgozottsága erőt sugároz. A rajzolt élőlények egy fajba tartoznak, nincsenek megkülönböztető jegyeik, nagyobb mértékben emlősök. A rajzon az arc ábrázolása hiányos, nem felismerhető az említett pontszerű szemek miatt. A testtartásból és a szegényes mimikából leolvasható, hogy jól érzik magukat. Az élőlények közül a hímnek vastagabb az izomzata, a nőstény keskenyebb, de alig láthatóan hosszabb szárnyal rendelkezik. Az erőviszony kiegyenlített. Az utótesztből kiderül, hogy az állat gyors, mérsékelt övi, társas élőlény. Rosszul érzi magát a hidegben, de a forróságban is. A külvilágra gyakorolt hatása figyelmet követelő. Fajtársaival szoros kapcsolatban van, de ha az embernek szüksége van rá, ott van mellette, vigyáz rá. Tudnak kommunikálni az emberrel. Az egyetlen, ami veszélyezteti az állatot, a halál. Megöregszik és úgy hal meg, a fajt a kipusztulás veszélye fenyegeti. Más élőlényeket nem veszélyeztet, inkább védelmez.

A teszt alátámasztja a vizsgált személy társas igényét, s egyben kötődését a partneréhez. V. A. nemlétezőállat-rajzában alátámasztja a fentieket, azonban megjelennek a kapcsolatukban fennálló konfliktusok jegyei is. Rajzában a két figura egymás mellett helyezkedik el, a hím előre néz, a nőstény a hím felé fordul. Nem érintkeznek. Gyerekes, egyszerű vonalakkal ábrázolt alakok vizualizálódnak, izomzat, szőr nem jelenik meg a rajzokon. A két élőlény külön fajba tartozik, a hím felsőbb kategóriába tartozik. A hím 98%-ban panda, 2%-ban róka, a nőstény 80%-ban nyúl, 20%-ban kismadár. A rajzon az arcábrázolás hiányos, nehezen ismerhető fel a mimika. A rajzolt állatok ellenkező testi alkattal rendelkeznek, méretük is különbözik, nemi differenciáció nem figyelhető meg. Az utótesztből nyert információk az alábbiakban következnek. A hím lassú mozgású, társas lény, ami nem tűri a hideget és a száraz meleget. A nőstény jobban mozog, de testalkata kicsi, magányosabb, „magának valóbb”, nem tűri a jeges felszínt. A hím külvilágra gyakorolt hatása meghatározóbb, mint a nőstényé, jobban is kijön a fajtársakkal, mint a másik. Az embert a hím szereti, a másik fél tőlük. Mindkettővel játszás közben lehet kommunikálni, ha szeretgetik őket. A hímeket az egyedüllét veszélyezteti, a másiktól nincs adat. Egyikük sem tud másik állatfajt veszélyeztetni, segítőkészek, segédkeznek az élelemgyűjtésben.

Emberpárrajz

A rajzon ábrázolt figurák kontrolláltak, a vonalvezetés folytonos, helyenként nyomatékositott, a háttér mozgó hatást kelt a grafémák ismétlésének és a hullámos vonalak feltüntetésének köszönhetően. Ikonikus szinten vágyfantáziákat megjelentető, nemi differenciációt hangsúlyozó.

A rajzon két egész alakos figura látható ülő, félig támaszkodó helyzetben. A férfi szembe nézetből, a női alak felső teste szemből, törzstől lefelé oldalnézetből jelenik meg. A vizsgált személy témába történő érzelmi bevonódását szemlélteti a pár köré rajzolt kerettel (kockás pléd vagy takaró formájában). A figurák kidolgozási színvonala egységes, a női figura mellei erősen hangsúlyozottak. Mindkettő rendelkezik arccal, mosolyt fedezhetünk fel rajtuk. A figurák szemei besatírozott körökből állnak, mely a rajz érzéki töltetével magyarázható (pupilla tágulása vágyfokozódás következtében). Egyik fél sem néz a másikra, azonban lábuknál érintkeznek. A férfi lábfeje a női alak genitáliája felé mutat. A férfi figura kicsivel nagyobb, több helyet foglal el a lapon, míg a női figura testtartása kihívó, szexuális töltetű. A figurák elhelyezkedési pozícióját tekintve a női alak jobban kapcsolódik a másikhoz, mindkét lábfejével a férfi nemű felé fordul. Az utóteszt során kiderült, hogy a megrajzolt figurák régebb ideje ismerik egymást, 20 év körüliek. A lány jobban szeretne kapcsolódni a fiúhoz, aki majd csak később fog közelebb kerülni hozzá. V. A. emberpárrajzában a két figura nem érinti egymást, még csak egymásra sem néznek, azonban az utóteszt során kiderült, a lány elzárkózik a fiú elől. A rajzon a férfi alak lábfejei a női figura felé fordulnak, a női alak viszont láthatólag elzárkózik a másiktól, kezei hátrattett pozícióban kerültek ábrázolásra. Megfigyelhető lényeges különbség a szemek ábrázolásánál, a két figura „szúrós” tekintetű, körben ábrázolt pont formájában, mely mindkét félnél azt a benyomást kelti, hogy félnek, tartózkodnak a másik jelenlétében.

Anyá-gyerek rajz

A rajzon a figurák kontrolláltak, a fokozott érzelmi bevonódást a vonalak többszörös megerősítése, a gyors és lassú mozgástempó váltakoztatása érzékelteti. Élményvilágát az ikonikus ábrázolás hűen adja vissza az anyába kapaszkodó gyermek alakjában. A rajzot figyelve a hangulati tónus mégsem meleg, a háttér kuszasága zavar érzését kelti a megfigyelőben. Mindkét figura ábrázolása azonosítható a rajzon, akik kartávolságban helyezkednek el egymástól. Az anya előrébb áll, jobb karját mereven hátravetve tartja a fiúnak, másik kezében esernyőt tart, védelmezi gyerekeit az eső elől. A vizsgált személynek szüksége van valakire, aki segít megbirkózni a felgyülemlett stresszhelyzettel. Bár az anya mosolyog, nem néz a gyerekekre. A fiú mimikája a félrehúzott szájból adódóan kissé félszeg és szorongó érzetet kelt. Lábai szorosan egymáshoz kapcsolódtak, mindkét kezével az anya karjába kapaszkodik. Érdekes megfigyelni a kezek kapcsolódási pontjait: a kézfejek összekulcsolt pozícióban vannak, míg a fiú alak másik karja is szorosan az anya karjához kapcsolódik. Hasonlóan görcsös kapaszkodást lehetett észlelni a farajzban is. Az anya megrajzolt arca, orra szája és haja az emberpárrajz női

alakjához hasonló. Az aktuálgenezis során a vizsgált személy takarja a készülő rajzot, nehezen bár, de kivehető, hogy az emberalakokat felváltva rajzolja meg, a törzsnél tart, amikor járulékos elemként épületrajzba kezd és kusza vonalakból álló esőt jelenít meg. Az arc végig üresen marad, a hiányzó elemek, mint a szem, száj és orr, a rajz befejezése előtt kerülnek fel a papírra.

Közös rajz

A rajz folyamatos mozgásmintázatot mutat, a vonalak spontán módon, könnyed lendülettel kerülnek fel a rajzlapra. A rajzolókat kreativitásáról tesz bizonyosságot a témaválasztás originalitása, valamint a vizsgált személy élményvilágából ismét a megfelelni vágyás, a fokozott teljesítménymotiváció megjelenése figyelhető meg. A rajz színes ceruzák használatával készült. Aktuálgenetikus információból kiderül, hogy a vizsgált személy a rajzban nem használt volna színeket, ő adja meg a rajz tematikáját, először megrajzolja az alapozó vonalakat, majd ezeket színezi és egészíti ki a másik személy. A rajtesztnél bekapcsolódó másik személy a vizsgált személy partnere (V. A.). A közös rajz érzelmi-hangulati tónusa boldog, kellemes benyomást kelt, melyet elsősorban a vizsgált személy emel ki, a partner helyesel. A résztvevők elégedettek a végeredménnyel. A rajz egységes témája egy tavaszi rügyező fát tartalmaz. A vizsgált személy kopár fa megjelenítésével indított, majd arra szólította fel a másik résztvevőt, hogy színezzze ki. A szimbolikus tartalmak közül ismét ambivalensek, a kopár fa (megfeszült állapotban tartás) és az életet jelképező levélsarjak, rügyek, virágok. A legtöbb felületen a vizsgált személy dolgozik, motívumai: a hegyes, helyenként szúrósra hagyott ágak. Az alkotás folyamata alatt szinte az egész lapot birtokolja, a másik résztvevőt nem engedi hozzáférni a laphoz, így egy darabig ő csak szemlélő marad. Mikor már együtt dolgoztak a motívumokon, mindkettejük arcán feszült figyelem és koncentráció, később fokozott verbalizálás volt megfigyelhető, úgy beszélgettek, mintha ott sem lettem volna. Napi teendőkről, későbbi programokról és közös barátokról. Láthatóan élvezték a közös munkát. A rajz címét V. A. adta meg, majd a vizsgált személy írta rá a lapra: *Az élet fája*. Modellreakciójuk tükrözte párkapcsolatukban betöltött szerepmintázatukat. Míg a vizsgált személy végig domináns maradt a közös rajz alatt, addig a partner észre sem vette kötekvő, már-már piszkálódó megjegyzéseit. A vizsgált személy részéről interakciós jutalomadás volt nyomon követhető, amikor elismeréssel beszélt a partner által kiválasztott színekről és motívumokról.

Színkulcsteszt

A rajz folyamatos mozgást mutat, a vonalminőség állandó, élményvilága a színek használatával reprezentált. A színkulcsteszt felvétele során a vizsgált személy tesztviselkedésében belső küzdelmének eredményeként szokatlan kimerülés volt megfigyelhető, arca elvörösödött – nehezen szembesült a felgyülemlett pozitív és főként negatív élményekkel. A színkulcsok összeállításánál már nyomon követhető volt a feszültség, hiszen a vizsgált személy előtt pontosan ott voltak a projektált tartalmak. A három fogalom, amelyet elsőként megjelölt a vizsgálatban, alátámasztják a

vizsgált személyről eddig kialakult képet: bizalom, biztonság, megbecsülés. A színkulcsok alapján összevethető a vizsgált személy által megjelölt preferált és kevésbé tetszetős színek. Firkatesztje konvencionális, kiugró, jól elkülöníthető szín a fekete, melyet a vizsgált személy szégyennel, dühvel, undorral, magánnyal és szorongással azonosít. Testsémaraajzánál kiugróan mutatkozik meg a fej ábrázolásánál, az agy helyénél az erősen besatírozott fekete rész, mely alól enyhébb vonulatban tör elő sötétkék árnyalat, mely színkulcsának értelmében a jelenlegi partnerrel, az apával és az anyával azonosítható. A száj nyitott pozícióban (kör alakban) sötétpiros színnel ábrázolt, szinte kitörő érzések benyomását kelti. Az általa megjelölt sötétpiros színt a bizalommal és szexualitással hozta összefüggésbe. Hangsúlyozza, nem fontos számára a szexualitás, az emberpárrajznál szintúgy ez a kérdés jön elő – belső konfliktusra enged következtetni. Ugyancsak erre utal a vizsgált személy élménye arról, hogy mennyire volt szerette. Egységes vonallal jelöli ugyan a pozitív sáv legtetőjén, azonban mindezt fekete színnel teszi.

Ötlépéses intervenció modell

A rajzesztben elsősorban a körök méretkülönbségeit, egymáshoz való viszonyát, elhelyezkedését lehet értelmezni. A lap közepén elhelyezkedő kör jeleníti meg a vizsgált személy életét. Elmondása szerint ez az ő komfort zónája, melyen belül helyezkednek el a számára fontos személyek. Életének középpontjában Isten áll, megformázó köre a legnagyobb a rajzon. A rajzon megnevezett kényelmetlenség és titkok ugyan szerepelnek, de a vizsgált személy távol szeretné magát tudni tőlük. Pozitív a rajzban, hogy megnevezi az őt foglalkoztató problémát, realizálja magában. Ha az én és a V. A.-kör közelebb kerülne egymáshoz, megszűnne a problémát ábrázoló kör (esetében ez V. A. „hisztijei”), ezzel együtt növekedne a család és a gyerekek köre. Összevetve V. A. ötlépéses intervenció modelljével, egyből szembetűnik, hogy a partner nem érzékeli a problémát. Az élettértesztnél sem mutatta jelét törésnek. Fontos megjegyezni, ha néhány évvel korábban készül a rajz, akkor a V. A. helyett más szerepelne a rajzon, sokkal közelebbi pozícióban, egymást fednék, valamint nem lennének titkok, kényelmetlenség, „cigi” és probléma. Új körként kerülne be a bizalom. A vizsgált személy elégedetlen jelenlegi párkapcsolatával, mindemellett a barátokkal való viszonyával is, felszínesnek éli meg azokat. Foglalkozásának nyomai is megjelennek a rajzban, implicit szakmai válaszként hosszúsági fokokat rajzol, emellett képes volt elmélyülni és bevonódni a folyamatba, ellenállás jeleit nem tapasztaltam verbális és nonverbális kommunikációs szinten.

Életúttrajz

A rajzon ábrázolt figurák kontrolláltak, a vonalvezetés folytonos, helyenként nyomatékosított, kiválóan nyomon követhető életesemény-láncolatot fedezhetünk fel, melyben a fizikai és társas környezet mintegy kiegészítik egymást. Ábrázolási formája világos és érthető. A vizsgálat során felmerült hívószavak: kezdet, gyermekkor, gondolkodás, óvoda, bántás, baleset, iskola, osztálytársak, boldogság, sors, első szerelem, barátság, tanulás, fordulópont, csók, elválás, csalódás, szexualitás,

elvárások, egyház, Isten, bulizás, főiskola, erotika, érzékiség, emberek, önteltség, dogma, megfelelés, remény (*lásd!* Szemantikai térkép). Kétféle folytatást adott, mindkettő pozitív, variációiban tér el csupán. Az új kezdet reménye a szemantikai egységbe rendezéskor megjelenik, ugyanakkor ismét kirajzolódni látszik a konfliktus az érzékiség, a bulizás, az egyház, Isten, barátok egységeiben – a vizsgálati személy nehezen tudja rendezni magában a kérdéseket. Benne van a megfelelni vágyás mindkét színtér felé.

A vizsgált személy mintázataiból – melyek a támaszkeresés, a megfelelés, kapcsolatigény és a reményteli várakozás – az alábbiakban feltüntetett esszencia azonosítható.

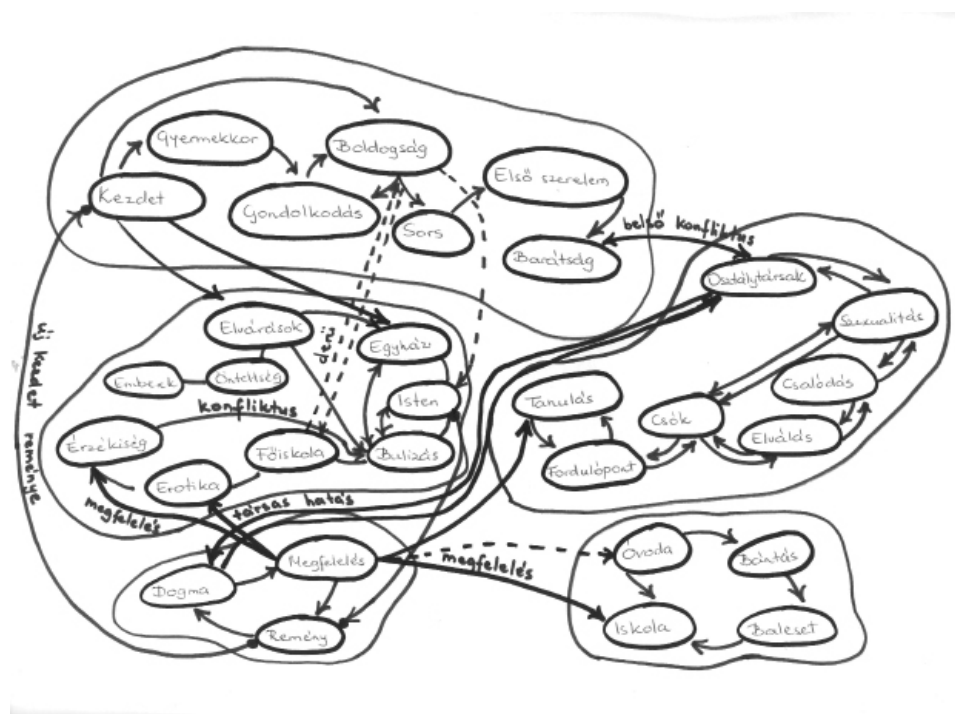
Esszencia: Egyensúly keresése két „világ” között kapcsolatigény jelenlétével.

Összegzés

A rajzok szintéziséből megkezdve a szabadrajz témaválasztását, folytatva a farajzzal, az anya-gyerek rajzzal és a nemlétezőállat-rajzzal, vagy éppen a közös rajzzal utalást találunk a vizsgált személy fokozott kapcsolatigényére, a támaszkeresésre. Ezek kapcsolatban állnak azzal a reményteli várakozással, amely az ötlépéses intervenciós modell, a hatvan másodperces rajzteszt, az életúttrajz kapcsán voltak megfigyelhetők a vizsgált személyen. Képes megküzdeni az előtte álló akadályokkal, belső félelmeit, konfliktusait realizálja. Szüksége van támogatásra és biztatásra, melyek kapcsán képes erőt gyűjteni az előtte álló feladatokhoz. Az ötlépéses intervenciós modellben megnevezett probléma kezelésére tett intervenciós lépése megnyugvással töltötte el. A kommunikációs elemzés során a tartalomról világosan kiemelkedik a megkapaszkodó fa, a vizsgált személy figurái támaszkeresési pozícióban. Kifejezésében a fájdalom, de ugyanakkor a „tudom, hogy Isten velem van” érzések kavarnak. Felszólításában figyelmet követelő, kapcsolati aspektus szintjén pedig meg akar felelni a vizsgálatvezetőnek.

A megértésben sokat segített a vizsgálat során felszínre került információ a családi háttérről, az élethez való hozzáállásról. Már az anamnézisből kiderült, mennyire fontos szerepet tölt be életében az apa, de mélyebb tartalmakat a teszt-helyzetben sikerült azonosítani. A vizsgált személy rajzainak megértéséhez tudnunk kell, hogy a környezet, amelyben felnevelkedett, mélyen hívő református család. Kisgyermekkorától vallásos nevelésben részesült, az egyházi líceumi évek alatt erősen formálódott benne a vágy, hogy lelkész legyen. Azonban az általa nagy szerelemnek titulált kapcsolatának végeztével megtört benne valami, bár a szakítást és a pályamódosítást is Isten akaratának véli. Jelenleg, a főiskolai tanulmányi mellett, hétvégenként fiataloknak, saját korosztályának tart ifjúsági órákat. Egy mondatban a következőket tudnám összefoglalni: sokat vívódik, harcol önmagával, szeretne megfelelni Istennek, barátnőjének, az őt körülvevő embereknek, mindehhez azonban támaszra van szüksége. A mondat, amellyel önmagát jellemezte, tulajdonképpen egy biztatás volt saját maga felé. Párkapcsolati

konfliktusaival nehezen birkózik meg egyedül, kapcsolatuk hiányosságának alapját képezi, hogy a másik fél nem érzékeli a problémát, változási lehetőséget sem biztosít. A kapcsolati krízis feloldása és rendezése nélkül a kapcsolat vége prognosztizálható.

1. ábra. Szemantikai térkép

FELHASZNÁLT IRODALOM

- HÁRDI I. (2002). *Dinamikus rajzvizsgálat (DRV)*. Budapest, Medicina Könyvkiadó Rt.
 VASS Z. (2013). *A rajzvizsgálat pszichodiagnosztikai alapjai*. Budapest, Flaccus.
 VASS Z. (2012). *A Psychological Interpretation of Drawings and Paintings*. Budapest, Alexandra.
 VASS Z. (2011). *A képi kifejezéspszichológia alapkérdései*. Budapest, L'Harmattan.